

In woord en draad

Joosynne Labyns

Lieve Joosynne,

Je leefde in Heestert, in het Land van Kortrijk. Over je dagelijks leven weten we bijna niets. De archieven hebben je stem niet bewaard. Wat wel bewaard bleef, is de beschuldiging die uiteindelijk je doodvonnis werd.

Men noemde je een boterheks.

Volgens de verhalen die over jou werden verteld, kon je ervoor zorgen dat melk geen boter meer gaf. Men geloofde dat je melk uit een koe kon wegtoveren en dieren vanop afstand kon melken met de hulp van de duivel. In een samenleving waar het succes van een gezin afhing van de opbrengst van vee en zuivel, waren zulke beschuldigingen zwaar. Wanneer melk mislukte, boter niet wilde karnen of een koe minder gaf dan verwacht, zocht men een verklaring. Soms werd die gezocht bij een buurvrouw.

Die buurvrouw werd jij.

Op 1 augustus 1664 werd je veroordeeld en verbrand. Men geloofde dat vuur je van de duivel kon zuiveren en de gemeenschap kon bevrijden van het kwaad dat men in jou zag. In werkelijkheid werd niet het kwaad vernietigd, maar een mens.

Je proces behoort tot de laatste heksenvervolgingen in deze streek. Terwijl elders in Europa het geloof in hekserij langzaam begon af te nemen, kon een beschuldiging hier nog altijd eindigen op de brandstapel.

Voor jouw herdenking koos ik een trui met zwarte katten.

In de tijd waarin jij leefde, geloofde men dat heksen en duivels de gedaante van een zwarte kat konden aannemen. Op prenten en in verhalen verschenen vermeende heksen bijna altijd in het gezelschap van zo'n dier. De zwarte kat werd een symbool van alles wat men vreesde en niet begreep.

Niet alleen de beschuldigde vrouwen kregen het zwaar te verduren. Ook de katten zelf werden vervolgd. Ze werden verbrand, opgehangen, gevierendeeld of verdrongen. Eerst kregen ze de schuld van de pest, later van misoogsten, ziekte en elk ander ongeluk dat een gemeenschap trof. Net als de vrouwen die van hekserij werden beschuldigd, werden ze slachtoffers van angst en bijgeloof.

De katten op deze trui dragen nog een tweede verhaal in zich. De kat met de twee staarten verwijst naar de Japanse folklore. Daar verschijnt een demonische kat die vuurballen kan maken, haar staarten als fakkels gebruikt om brand te stichten en zelfs de doden weer tot leven kan wekken om hen als marionetten te besturen. In verschillende culturen kreeg de kat zo een plaats tussen werkelijkheid en verbeelding, tussen huisdier en bovennatuurlijk wezen.

De katten op deze trui kijken echter niet dreigend. Ze sluipen, kronkelen en bewegen zich vrij over het breiwerk. Hun staarten verbinden voor- en achterkant met elkaar, alsof ze weigeren zich te laten opsluiten in het beeld dat anderen van hen maakten. Wat ooit een symbool van angst was, wordt hier een symbool van herinnering.

Omdat jouw eigen woorden verloren gingen, blijven alleen de verhalen van je aanklagers over. Daarom is het belangrijk om je naam te blijven noemen. Niet als boterheks. Niet als dienaar van de duivel.

Maar als Joosynne Labyns.

Een vrouw uit Heestert.

Een van de vele slachtoffers van een tijd waarin bijgeloof sterker woog dan rechtvaardigheid.

In woord en draad leef je voort.

Mieke